

Pravopisni rat Komentirana bibliografi ja publicističkih članaka o hrvatskom pravopisu objavljenih u 2000. i 2001. godini, V.

Babić, Stjepan; Ham, Sanda

Source / Izvornik: Jezik : časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika, 2005, 52, 61 - 65

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:754843>

Rights / Prava: [Attribution 4.0 International](#)/[Imenovanje 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: 2024-09-26

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Rječnik LZ–ŠK: Rječnik hrvatskoga jezika (ur. J. Šonje), Leksikografski zavod – Školska knjiga, Zagreb, 2000.

Savjetnik: E. Barić i dr., Hrvatski jezični savjetnik, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje – Pergamena – Školske novine, Zagreb, 1999.

Tafra, B., 1986., Razgraničenje homonimije i polisemije (leksikološki i leksikografski problem), *Filologija*, 14.: 381.–393.

Tafra, B., 1998., Konverzija kao gramatički i leksikografski problem, *Filologija*, 30.–31.: 349.–361.

Sažetak

Branka Tafra, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb

UDK 81'367.4, znanstveni članak

primljen 19. srpnja 2004., prihvaćen za tisak 21. ožujka 2005.

Phraseological Challenges

The publishing of *Hrvatski frazeološki rječnik (Croatian Phraseological Dictionary)* gave the occasion to again raise the issue of conversion in the Croatian language and of its reflection on the orthography, to analyze the bounds between the lexeme and the idiom and to suggest capitalization in idioms with some constituent parts used as names (*na sveto Nikada*).

PRAVOPISNI RAT

Komentirana bibliografija publicističkih članaka o hrvatskom pravopisu objavljenih u 2000. i 2001. godini

Stjepan Babić i Sanda Ham

140. M. Jurišić, Hrvati pišu po receptu: malo Anić-Silića, malo Babić-Finka-Moguša, nadnaslov: Što praksa potvrđuje a što odbacuje iz hrvatskih pravopisnih priručnika, Europa pobjeđuje Evropu, zadaci pretežu nad zadatcima, šport se nosi sa sportom, okrepa odolijeva okrjepi, ujutro premoćnije od u jutro, njujorški se natječe s newyorškim, čitamo Leopardija više od Leopardia, VL,¹ 19. ožujka 2001., str. 16.–17.

¹ Upotrijebljene su ove kratice: F - Fokus, FT - Feral Tribune, G - Globus, GS - Glas Slavonije, HN - Hrvatske novine, HS - Hrvatsko slovo, J - Jezik, JL - Jutarnji list, N - Nacional, NBL - Novi Brodski list, ND - Nedjeljna Dalmacija, NL - Novi list, O - Obzor, R - Republika (novine), SD - Slobodna Dalmacija, ŠN - Školske novine, V - Vijenac, Vj. - Vjesnik, VL - Večernji list, Z - Zarez.

Članak je usporedba normativnih rješenja iz Babić-Finka-Moguševa pravopisa i Anić-Silićeva. Autorica potanko bilježi razlike između dvaju pravopisa nastojeći i uspijevajući ostati dobro obaviještena izvjestiteljica. Ipak, promaknulo je nekoliko pogrješaka: tvrdnja da Anić-Silić preporučuju *zadaci* i *pogoci* (a navode se u Anića i Silića i *zadatci* i *pogodci*) i tvrdnja da preporučuju oblike *s re: strelica, strelovito...* (a navode i oblike *s rje: strjelica, strjelovito*).

Tvrdnjom da se Anić-Silić:

“... više od Babića, Finke i Moguša, trude ostati u okvirima pravopisnih kompetencija, a ne zadirati u leksičko normiranje.”

autorica je bacila sjenu na svoj sjaj dobro obaviještene novinarkе – ako u pravopisu koji se zove Pravopis hrvatskoga jezika pronađemo nizove srbizama onda je i te kako riječ o zadiranju u leksičku normu i nije riječ je o bezazlenom zadiranju – upisivanjem se srbizama u Pravopis hrvatskoga jezika ti srbizmi upisuju kao ravnopravne riječi hrvatskima. Takvo rastezanje leksičke norme ne znači “*ne zadirati u leksičko normiranje*”. Usuprot. (S. H.)²

141. I. Gajin, Uvijek je politika odlučivala o pravopisu!, nadnaslov: Razgovor: Stjepan Babić i Milan Moguš, autori kontroverznoга “Hrvatskoga pravopisa”, GS, 20. ožujka 2001., str. 33.

Teško je sažeto iznijeti misli iz razgovora koji se doticao više tema. Zato ću iznijeti samo po jednu misao, moju, koja objašnjava kako praksa ne može uvijek odlučivati o normi kako govore neki demagozi.

Novine su dosta važan medij, ali praksa se često ne tiče normativca. Primjerice, svi pravopisi u svim vremenima zagovaraju pravilo da se stavlja zarez iza zavisne rečenice ako je zavisna rečenica ispred glavne. Pouzdano mogu reći kako pedeset posto mojih studenata ne primjenjuje to pravilo, a u široj se praksi još manje primjenjuje. Međutim normativac ne može popustiti u tome pravilu, niti ga se tiče praksa, niti joj se smije prilagoditi, jer je jasnoća napisanoga u pitanju.

U tom je smislu dobro navesti riječi M. Moguša:

“Ne radi se o jeziku nego o pisanju. Jezik je takav kakav jest, dok je pravopis samo semafor koji nas vodi do jezika. Dakle, ne može pravopis promijeniti jezik, nego se pravopis određuje prema jeziku. Nerazlikovanje jezika i pisma dovodi do zabluda pa ljudi misle da će sada govoriti jednim novim jezikom. Mi imamo hrvatski književni jezik, i za taj jezik pokušavamo urediti pravopis...” (S. B.)

142. P. Matvejević, Nije najvažnije da se pravopis što više razlikuje od srpskoga, nadnaslov: Pitanje jezične kulture često se svodilo na pitanje pismenosti,

² Autori komentara: Stjepan Babić (S. B.) i Sanda Ham (S. H.)

pitanje pismenosti na pitanje pravopisa, pitanje književnoga jezika na pitanje “norme” u jeziku, pitanje “jezične politike” na pitanje naziva jezika ili rječnika, pitanje odnosa među jezicima na međunacionalne odnose ili na sam odnos hrvatskog i srpskog, podnaslov: Predrag Matvejević piše o neprilikama s čestim promjenama hrvatskoga pravopisa i nepotrebnom upletanju političkih motiva u to stručno pitanje. N, 20. ožujka 2001., str. 28.–29.

P. Matvejević dobro nabraja probleme i ima i lijepih misli. Da navedem jednu onima koji su povjerovali da govori istinu:

“...na talijanskom se nacionalna pripadnost, npr. vlastite imenice kao Talijan, Francuz, Hrvat ili Srbin, piše malim slovima, što naravno ne znači da ovdašnji ljudi time manje cijene sebe same i sve ostale. Posrijedi je naprosto konvencija.”

Ima Matvejević pravo i kad kaže što je rečeno naslovom, ali je za Hrvate jednako važno da ne moraju paziti da se ne udalji od srpskoga, kako P. Matvejević želi sa svoga gledišta nametnuti kao pravilo. (S. B.)

143. S. Težak, Politika, navika i pravopis, ŠN, 20. ožujka 2001., str. 12.

Zanimljivo i argumentirano, kako i inače piše, S. Težak raspravlja o svezi hrvatskih pravopisa (i slovopisa) i politike, od Gajeve Kratke osnove do suvremenih pravopisa. O odnosu pravopisa i pravopisnih navika raspravlja na primjeru M. Krleže, a riječ je o tom da je M. Krleža navodno izjavio:

“Ja sam pravopis naučio 1914. i ne ću više nikada... mnogo prije toga, u jednom drugom novinskom razgovoru, Krleža je izjavio da se trinaest pravopisa izmijenilo otkako piše, a on piše uvijek po istom pravopisu, samo to nitko ne zamjećuje.”

Uvažavajući i poštujući Krležine riječi, ipak se čini pretjeranim govoriti o trinaest pravopisa jer ih toliko nije moglo biti – moguće je govoriti o ponavljanim izdanjima, tada ih može biti i više nego trinaest, ali ipak nije riječ o trinaest različitih pravopisa. U svezi s pravopisnim mijenama i njihovim odrazom u književnim djelima, S. Težak iznosi pozornosti vrijednu misao o poštivanju osobnoga pravopisa umjetnikova. (S. H.)

144. B. Matejčić, Silić: Neka jezičnu politiku vodi Matica hrvatska, podnaslov: Matica hrvatska je onakva ustanova kakva nam je potrebna i najbolje bi bilo da se jezični problemi rješavaju preko nje; u tekstu na dnu stranice: Školska knjiga bez posvete Aniću, izjave su A. Nakić i S. Goldsteina, R, 20. ožujka 2001., str. 15.

Razgovor s J. Silićem usredotočen je na rješenja u Aniće-Silićevu pravopisu, na sličnosti i razlike s Babić-Finka-Moguševim pravopisom. J. Silić i ovdje progovara o načelu kojim su se on i pokojni V. Aniće rukovodili pri izradbi pravopisnoga rječnika:

“naš pravopis smatra da ne treba prelaziti vlastite kompetencije i ulaziti u područja kompetencije gramatičkih, leksičkih i stilističkih normi. Pravopis se bavi isključivo pravopisnim problemima, dakle riječima koje su pravopisno problematične. U našem se Pravopisu navode sve pravopisno problematične riječi, ali se Pravopis ne odnosi prema njima po načelu “bolje ovo, nego ono” jer to nije u njegovoj kompetenciji. Babić-Finka-Mogušev Pravopis koristi se takvim načelom pa, na primjer, kaže bolje “cvječarnica” nego “cvječarna”. I jedno i drugo je pravopisno problematično, a što je od toga bolje to pravopis ne zanima... Pravopisne riječnike ne treba pretvarati u pravopisne savjetnike...”

Načelo koje iznosi J. Silić moglo bi biti prihvaćeno kada se ne bi odnosilo na hrvatsku jezičnu i pravopisnu situaciju. Dobro je poznato što je jezični unitarizam unio u hrvatski jezik i dobro je poznato da Hrvati na jezični unitarizam nisu pristali pa onda ne pristaju ni danas (a ni 2001.) na njegove posljedice. Ako suvremeni, današnji, pravopis navodi sve riječi, ne vodeći računa koje su hrvatske, a koje nehrvatske, tim se pristaje na unitarističke posljedice i začinje se novi unitaristički postupak koji i opet briše razlike između hrvatskoga i srpskoga, ali ovaj put pod nazivom Pravopis hrvatskoga jezika – posve zamagljeno i zamotano u znanstvenu frazu kako pravopis ne treba rješavati leksičku normu. Naravno, ali pravopis treba postupiti u skladu s leksičkom normom, a suvremena hrvatska leksička norma kaže da *hapsana*, *hapsandžija*, *haps*, *kašika* i sve njezine izvedenice (*kašičkati*, *kašičica*), *solistkinja* i sl. nisu hrvatske riječi, a ako nisu hrvatske riječi onda su hrvatskomu pravopisu potrebne kao i riječi bilo kojega drugoga jezika – nimalo! (Naravno, osim međunarodnica, ali one su riječi svih jezika, pa u tom smislu i hrvatskoga.) Umjesto da u novinskom razgovoru navede te i takve primjere – *hapsana*, *hapsandžija*, *haps*, *kašičkati*, *kašičica*, *solistkinja* – J. Silić govori o donosu *cvječarne* i *cvječarnice*, posve zamagljujući bitno: činjenicu da Anić-Silićev pravopis donosi obilje srbizama i da je upisivanje srbizama u hrvatski pravopisni riječnik ne samo “ulaženje u područja kompetencije leksičkih normi”, nego grubo i nepotrebno narušavanje hrvatske leksičke norme.

Točku na i dopisao je S. Goldstein izjavljujući da je V. Anić:

“ u deset godina nasilja nad hrvatskim jezikom održao dostojanstvo struke.”

Što reći o izdavaču Pravopisa hrvatskoga jezika koji pohrvaćivanje rashrvaćenih oblika u hrvatskom jeziku i Hrvatskom pravopisu u Republici Hrvatskoj smatra nasiljem nad jezikom i izdaje pravopis s *hapsanama*, *hapsandžijama*, *hapsom*, *kašičkanjem*, *kašičicom*, *solistkinjom*? Ništa. (S. H.)

145. D. B., Vrijeme za jezičnu revoluciju, nadnaslov: Reagiranja. D. B. iz Duge Rese o novom pravopisu, VL, 22. ožujka 2001., str. 35.

Čitatelj D. B. člančić je sličnoga sadržaja objavio 12. veljače u Vjesniku,³ a ovdje ponavlja tezu o Websterovu pojednostavljenju “pravopisnoga standarda američke

³ U Pravopisnom ratu vidi 96. u prošlogodišnjem 51. god. Jezika, 4. broj, str. 151.

varijante engleskoga jezika” i tezu o potrebi trećega pravopisnoga puta, onoga koji predlaže I. Škarić – ukidanja funkcionalno neopterećenih fonemskih oprjeka i u skladu s tim prelazak na trorogo *č* i *đ*. Pojednostavljenja radi, predlaže i škarićevsko istovrsno bilježenje dugoga i kratkoga jatovskoga odraza, kao dugoga i kratkoga *je* umjesto dosadašnjega *ije/fje*. (S. H.)

Nastavit će se u sljedećem broju.

SALOMONSKI

Stefan Rittgasser

Riječ *salomonski* nam je poznata, dolazi u izričaju (frazemu) *salomonsko rješenje*. Takav oblik frazema, na žalost, ne možemo pronaći ni u jednom rječniku. Frazeološki rječnici donose *salamonsko rješenje*, *salamunsko rješenje*, oblike koji ne daju pravu sliku jezičnoga stanja. Naime, nije *salamonsko* (ni *solomonsko*, ni *solomunsko*, ni *salamunsko*), nego je *salomonsko*.

Izričaj *salomonsko rješenje* očito je biblijskog podrijetla, nastao po kralju Salomonu, točnije, prema Salomonovoj presudi. Sveze riječi sa Salomonov brojne su u Svetom pismu. Pogledom u internet možemo se osvjedočiti da ih ima više desetaka. Navest ću samo nekoliko: *Salomonov hram*, *Salomonov sin*, *Salomonova mudrost*, *Salomonova poruka*, *Salomonovo bogatstvo*. Najpoznatija je zacijelo spomenuta *Salomonova presuda*. Drugačijih oblika do Salomon i Salomonov nema. Isto pokazuje Biblija izdavačke kuće Stvarnost (Zagreb, 1968.), Opći religijski leksikon (Zagreb, 2002.). Tako je i u svakidašnjem jeziku kad se radi o pridjevu koji je izveden od vlastitog imena Salomon: “[...] no skije je za taj veleslalom pripremao **Salomonov serviser**.” *Vjesnik 2001*.

Sve do sada rečeno govori i u prilog izvedenog pridjeva *salomonski* odnosno u prilog izričaja (frazema) *salomonsko rješenje*. Takav se oblik i rabi. Navest ću nekoliko potvrda:

“Nedavno je premijer Račan pronašao **salomonsko rješenje** kojim se uklanja društvena sramota, ali se i poštuje zakon. A to je da za one čiji imovinski cenzus ne dopušta oprost od takse taksu plate porezni obveznici”. *Vjesnik 2002.*; “No, ponudio je **salomonsko rješenje**, točnije neka članovi Izvršnog odbora ponude svoje mandate na raspoložbu, Marković da pritom ostane nedirnut, te da Marković bude sastavljač nove nogometne vlade”. *Vjesnik 2000.*; “On kao **salomonsko rješenje** predlaže Trg žrtava fašizma i komunizma”. *Feral 2000.*; “[...] loše skrojeno odijelo trebalo bi prekrojiti ili skrojiti novo, svakomu narodu